

TILL MINNET AV ARVID FREDBORG

Budet om Arvid Fredborgs bortgång kom ungefär samtidigt som TV visade minnesprogrammet om Olof Palme. Modernisten Palme representerade naturligtvis mycket av det som Fredborg, en av den svenska 1900-talskonservatismens betydande gestalter, stod främmande inför. Kan man tänka sig två mera oförenliga politiker- och personlighetstyper?

Men det finns också sådant i deras intellektuella profil som tycks mig sammanfalla: den breda internationella orienteringen, förmågan att kombinera fakta från olika samhällsområden, lusten att finna en glänsande formulering. Och i två (sinsemellan ojämförbara) sammanhang kom de att spela en avgörande roll i svensk opinionsbildning: liksom Olof Palme, Amerikabeundraren, gjorde kritiken av USA:s krig i Vietnam till en politisk nödvändighet, fick Arvid Fredborg, Tysklandsvännen, Hitler-regimen att framstå inte blott som en samling brottslingar utan som förrädare mot allt det bästa i den tyska och

europiska traditionen.

Den som i ett svep läser Arvid Fredborgs viktigare arbeten möter nämligen på varje sida en övertygad och genomtänkt europé. *Bakom stålvalLEN* (1943), den intelligent resonerande skildringen från krigets och folkutrotningens Tyskland, formar sig till ett försvar för det som är och måste vara Europa: humanism, medborgardygd, vanlig mänsklig anständighet. Här belade författaren bortom varje tvivel att den nazistiska staten var engagerad i raka motsatsen och i full färd med att förinta sin judiska befolkning.

Till Arvid Fredborgs 80-årsdag i höstas kom denna klassiker i ett välbehövligt nytryck. Långt upp i ålderdomen skulle Fredborg med sin briljanta studie *Serber och kroater* (1994) ge en initierad och personlig bakgrund till den värsta europeiska tragedin sedan Hitler.

Jag har slagits av den lätthet med vilken han tar sig fram i det historiska landskapet. Hur skulle inte svensk politik och svensk samhällsdebatt ha berikats om Arvid Fredborg fullföljt sin publicistiska gärning! Nu framstår

han som en av seklets stora – ja, imponerande – publicister. Hans rapportering till Svenska Dagbladet från det bruna Berlin var djärv, samtidigt omdömesgill. Hans prosa är frisk och fyndig; *Bakom stålvalLEN* smattrar av skarpa iakttagelser, brinner av en återhållen – här och var framläppt – vrede.

Polemikern Fredborg kom till sin rätt i magasinet OBS, en pigg högeröst i ett Efterkrigssverige där socialdemokratien höll på att skaffa sig hegemoni. Men mellan en doktorsavhandling i historia (1951) och memoarvolymen *Destination: Berlin* (1985) ligger en period när han i stort sett avstod från att skriva för en bredare publik.

Hans europeiska kontaktnät kom istället att tillvaratas av svenska företag. Det finns säkert de som beklagar att Arvid Fredborg på detta sätt valde diskretionen framför att spela en offentlig roll. Hans klokskap och erfarenheter var å andra sidan av sådant format att ett samtal med honom alltid kändes som en belöning.